

Սաչն ալ սակայն երկու տեսակ է, անձնական և աշխատրական: Բխուս ոչ միայն իր անձնական խաչը կրեց, այլ կրեց նաև աշխատրական խաչը: Մենք ևս պէտք է օր սիրով կրենք թէ՛ մեր և թէ՛ օրինչներուն խաչը: Երպէսզի Քրիստոսի ճշմարիտ աշակերտ ըլլանք, Քրիստոսնեայ կոչուելու և օրինչներուն խաչը կրելէ խոստովելու, և օրինչներուն փրկութեան համար լէկը որքան օրինչներու փրկութեան համար կամաւոր զոհողութիւններ չանձն առնել, նոյնքան իր փրկութիւնը ապահոված և Քրիստոսի հետքերուն վրայէն քայլած կ'ըլլայ: Ամէն իրական Քրիստոսեայի կեանքին մէջ Գողգոթա մը կայ:

Այն օր իբրեւ Քրիստոսնեայ աշխատրական կեանք մը պիտի ապրի, օրինչներուն օգտակար պիտի ըլլայ, մարդկութեան վերելքին ու երջանկութեան պիտի նպաստէ, պէտք է սպասի, պէտք է վառնուի, պէտք է հառնի և զոհարելու: Երեսն այս ճամբայէն քայլեց, իւրաքանչիւր ճշմարիտ Քրիստոսնեայ հաւատացեալին համար ալ այս է շիտակ ճամբան:

Երբ ընելիք օրինչ մէկ բանն ալ է Երեսն այս տառապող ու փրկարար սիրոյն առջև խոնարհելու ու անկէ ներշնչուելու հոգեօրակէտ: Քանզի այս սիրոյն առջև կա՞յ արդեօք սիրտ մը որ չի հալիր: Կա՞յ մեղաւոր մը որ չի զգտատանար, կա՞յ այս աշխարհի հաճոյքներուն գերի եղած անձ մը որ չարթննար, և վերջապէս կա՞յ մեղքի ծանր բեռան տակ յոգնած ու ընկճուած մէկը որ ապաշխարութեան վրայ չխորհէր:

Երբ կը մնայ ուստի հաւատարմութեան Գողգոթայի խաչի պատուանդանին և տիրանալ փրկութեան օրհնութիւններուն: Որքան հարկաւոր ու հազարաւոր մարդիկ երկու հազար տարիներէ ի վեր նոյնը ընելով նորոգուած կեանքի մը տիրացած են, վայելելով մտքի կատարեալ անդորութիւն, սրտի կատարեալ խաղաղութիւն և հոգեկան կատարեալ երջանկութիւն: Ո՞վ պէտք չունի աստուածային այս օրհնութիւններուն, անհատները, ընտանիքները, ազգերը, կառավարութիւնները, ամէնքս ալ պէտք ունինք և կարծար կը քաշենք անոնց՝ որոնք մեզի համար կարելի եղած են տրուել շնորհիւ խաչին վրայ Երեսնի կրած չարչարանքներուն:

Գ. Ս. ՍՍՐԱՅԵԱՆ

Ֆէզն, Գալիք.

ՊԱՅՔԱՐ ԵՒ ՅԱՂԹԱՆԱԿ

«Քաջալեկցաւ, զի ևս յաղթեցի աշխարհի» (ՅՈՒԷ. ԺԶ. 33):

Տարակոյս չկայ թէ կեանքի մէջ ձեռք բերուած ամէն յաղթանակ ճիշդ մը կ'ենթադրէ և որոշ յաջողութիւն մը կ'ապահովէ երթակային ու յաճախ նաև անոր անմիջական կամ հետագայ շրջանակին ալ համար: Երթակային կան սակայն որոնց իրազօրեման մէջ մեծ դեր կը խաղան բախտը, զիպուածը, ճակատագիրը, և հետեւորդ նուազ դժուարութեամբ նուաճելի են մարդերէն: Կան օրինչներ՝ որոնց ապահովումը մեզմէ կը խլէ մեր ուժերուն լուսագոյնը ու երբեմն մեր կեանքն իսկ: Բայց կարեորը այս չէ: Այլ թէ ի՞նչ է այդ յաղթանակներէն ապահովուածը զանոնք իրազօրեմանէն համար:

Բայց ի՞նչն է որ մարդերը կը մղէ պայքարելու այս աշխարհի վրայ, այդ պայքարէն յաղթական կամ պարտուած դուրս գալու համար ի վերջոյ: «Կեանքը պայքար մըն է», ըսուած է շատ իրաւամբ, ինչպէս նաև «Կեանքի մէջ յաղթելէն աւելի պայքարելն է կարեորը»: Վասնզի տառնց պայքարի չկայ յաղթանակ ու ասանց յաղթանակի չկայ վարձատրութիւն ու երջանկութիւն:

Կեանքի պայքարը սակայն ունի իր բազում երեսները: Պայքար կայ կրօնական, քաղաքական, տնտեսական և այլ գեղիններու վրայ: Պայքար՝ արդարութեան ու ճշմարտութեան համար ու նաև անձնական ճիշմարտութեան համար ու նաև անձնական ճիշմարտութեան համար ու հեշտ ու վաղանցուկ ճիշմարտութեան ղէմ, հոգիին ղէմ, ևստուծոյ ղէմ:

Եւ ճշմարտութիւն մը թաքնուած է մեր պատմութեան մէջ սովորականացած սա հաստատումին մէջ թէ «Վարդանանք թէ և Երեսն պարտեցան, բայց բարոյապէս յաղթեցին»: Զի, ինչպէս տեսնենք, մէկէ աւելի են շահուած յաղթանակները աշխարհի վրայ, ու անոնցմէ ազնուագոյնն ու կարեւորագոյնն է հոգիին տարած յաղ-

թանակը մարմինն ու անոթ խորհրդանշում աշխարհին վրայ. այլ խոսքով՝ բարոյական ուժերու յաղթանակը նիւթական ուժերու վրայ:

«Եւ յաղթեցի աշխարհն»: Տարօրինակ պիտի չթուէ՞ր մեզմէ շատերուն այս հաստատումը առաջին առիթով, ու մեզմէ մէկ պիտի չմղուէ՞ր հարցնելու իսկոյն. բայց ինչո՞ւ պայքարիլ աշխարհի դէմ, ու ի՞նչ պէս յաղթական դուրս գալ այդ պայքարէն, երբ գիտենք թէ որքան աղամանդեայ նկատրագիրներ ու ամբաստարիտի հաւատքներ փչրուած են անկանգնեկիւթէն կեանքի ահեղաշառաշ փոթորկներուն դէմ: Երբ գիտենք թէ Չարը, սքողուած հազար ու մէկ մողիչ երեւոյթներու վերեւ, դարանակալ կը սպասէ մեր ամէն մէկ քաղաքութիւն, մեզ իր կտօքին լծելու, իր գերին դարձնելու համայնակուլ տենչով: Երբ գիտենք թէ ի՞նչ կտրգի դժուարութիւններ կը սպասեն մեզի նոյն այդ Չարի սողորանքներուն դիմակալելու, մեր մարդկային ակար ուժերով անոր լէզոններուն քրտա գորութեան դէմ ճակատելու ագնիւ՝ այլ առաջին առիթով յուսահատեցուցիչ թուող արարքին: Ու սխալած չենք ըլլար յաճախ Վասնդի ակներեւ ու անխուսափելի պիտի ըլլայ պարտաւթիւնը եթէ չունենանք մեր հետ զօրութիւնը Ս. Հոգիին, առաքեալին բառերով՝ եթէ հազամ չըլլանք «գոսպտագիրութիւնն Աստուծոյ»: Եթէ չկիրարկենք այն բոլոր միջոցները՝ որոնցմով Քրիստոս կրցաւ փառաւորապէս յաղթանակը տանիլ աշխարհին վրայ:

Բնական է որ միշտ յաղթելու անկալութեամբ մարդ պայքարի ելլէ բոլոր այն ուժերուն դէմ՝ որոնք իրեն, կամ, եթէ կարեկից ու բուս սրտի տէր անհատ մըն է, իր շուրջիններուն, ազգին կամ մինչեւ իսկ մարդկային միւս ընտանիքին երջանկութեան ու յառաջգիտութեան ճամբուն վրայ խոչընդոտ մը իրրեւ կը կենան: Այսպէս, պայքարողներ եղած են ամէն ժամանակ և ամէն ազգերու մօտ, ազիտութեան դէմ, հիւանդութեանց դէմ, բռնապետութեան ու քաղաքական միապետական վարչակարգերու դէմ: Այս բոլորը գովելի ու քաջալերելի են. սակայն այս բոլորէն աւելի ու առաջ հարկ է պայքարիլ աշխարհին դէմ, որմէ

ետք միայն յաղթանակի լուսաւորաւ ճամբով պիտի բացուի մեր առջեւ պայքարի վերջիչեալ մարդերուն մէջ նա:

«Խնդրեցէք նախ դարձաւ թիւնն Աստուծոյ», ըսած է Քրիստոս, ու անկէ ետք է որ մեր միւս պահանջները պիտի գոհացուն:

Եթէ ստույգ է որ մարդս միշտ ու միայն կը պայքարի իր թշնամիներուն դէմ (եթշնամին ուրիշ բան չէ բայց եթէ մարմնացումը մեղի դէմ դաւող, մեղի շարք նիւթող ոյժին), պէտք չէ մօտեայ սակայն թէ մարդուս մեծագոյն թշնամին իր անձն է իսկ. իր սեռը, կամակոր ու կամչոտ յաճախ, որուն անսանձելի փափաքներուն ու կրքոտ տենչերուն գոհացում տալու իր առաւելագանց ջանքերուն մէջ յաճախ իր հոգիին հետ վրայ կու տայ նաեւ իր ֆիզիքը: Ու պայքարելէ առաջ արտաքին ու անցաւոր ուժերու, թշնամիներու դէմ, հարկ է պայքարիլ մեր մէջ թոյն դրած այդ քանդիչ ու ժխտական ուժին դէմ՝ որուն զերը նման է քաղաքական մարդի մէջ ներքին թշնամիի, դաւաճանի գերին, և որ շատ աւելի աղիտաբեր և որուն յառաջացուցած վտանգը շատ աւելի այժմեական ու ճակատագրական է քան արտաքին թշնամիէն եկած որեւէ հարուած: Ու «աշխարհքը», որուն յաղթած ըլլալու փառքը ունեցաւ Յիսուս, խորհրդանշին է նիւթին ու Չարին գորութիւններուն՝ հակադրուած հոգիին ու անկէ բխող բազմատեսակ առաքինութիւններուն: Զե՞ որ Յիսուսը փորձող Աստուծոյն իսկ բառերով, աշխարհի ամէն իշխանութիւններն ու փառքերը անոր են տրուած (Ղկս. Դ. 6): Ու մեր շարականի բառերով, «Ամենայն տուրք բարիք և ամենայն պարգևք կատարեալք ի վերուստ են իջեալք»:

Այս առնչութեամբ պէտք չէ մօտեայ թէ մարդ արարածը երկու տարբեր էութիւններու բաղակցութեամբ գոյաւորուած միութիւն մըն է: Եւ այդ զոյգ էութիւններէն միայն պահանջներուն անտեսումը կը խաթարէ ներդաշնակութիւնը իր զգացումներուն ու կը վրդովէ խաղաղութիւնը իր ներաշխարհին:

Հոգիւն. կրնա՞նք անտեսել անոր պահանջները առանց երբեք այցուելու ներքին խոռովի այն վիճակէն՝ ուր մեր խղճին անսուտ ձայնը բողոքի աղաղակող սաստմը

իրեն կը փոթորկէ մեր էութիւնը: Ամենէն աւելի իրենք զիրենք անկրօն դառնողներն իսկ չեն կրցած լռեցնել արդարութեան այդ ձայնը:

Ամէնքս ալ գիտենք պատմութենէն թէ որքա՞ն տեսած ե ի՞նչ շահ ապահոված է զայն զլուս հանողներուն ու անոնց անմիջական շրջապատին, անպէ՛ն ու անմեղ ծիլաններու արեան գնով ապահովուած միլիոններու արեան գնով: Այնքանագործի ու ձենկից նման, Լէնկոմիստի ու նափօլէօնի, թէ ի՞նչ է եղած կարգ մը երկիրներու մէջ անկրօն ու սկեպտիկ փրկափառութեանց յաղթանակէն նոյն այդ երկիրներու ժողովուրդներուն ապահովուած բարիքը: Այս վերջին հաշուով, ի՞նչ է եղած հետեանքը շատ մը երկիրներու մէջ տգիտութեան կամ աղաղան հիւանդութեանց մանրէներուն ղեմ հրաշապան գիւտերով կատարուած յաղթանակներուն՝ երբ պակասած է զօրութիւնն ու կամքը նոյն այդ սոցիալականներուն: իրենց այդ յաջողութիւններուն միացնելու համար նաեւ «աշխարհի» վրայ տարուած փառաւոր յաղթանակը: Ասանց որուն՝ ապահովուած միւս յաղթանակներն ալ կը փնտռեն ենթակայ փտանդուելու, երբեմն նոյն այդ նուաճումներն իսկ արձանագրող ժողովուրդներէն: Վկայ՝ զոչ չհամալսարհային պատերազմները, ուր ծաղկեալ քաղաքակրթութիւն մը զոհ գնաց մարդուն անասնային ու անասնած բնագոյններուն:

•••

«Եւս յաղթեցի աշխարհի»:

Ի՞նչ անխառն վստահութիւն ու արդար գոհունակութիւն կայ Յիսուսի արտասանած այդ բառերու ետին: Այս մանաւանդ, Գողգոթայի ա՛յնքան մօտալուտ ու տրտում հեռանկարին դիմաց ի՞նչ արիւթիւն, սրմէ բաժին հանել կը փորձէ իր աշակերտներուն, և որով խանդավառել կը ջանայ հոգեւոր իրողութիւններու հանդէպ զիս նոր բացուած ու մեծ անակնկալին առջեւ ընկրկելու ու մինչև իսկ զինք առանձին թողելու, ուրանալու աստիճան վեհերոտ հոգիները անոնց: Բայց քաջ է Ան ու անյողգող՝ գերազույն յաղթանակը տարած ըլլալու գիտակցութենէն բխող վստահութեամբ մը: Այս ի՞նչպէս կրնար այդպէս չըլլալ, յաղթելէ ետք բովանդակ մարդկային պատմութեան ընթացքին իրեն անլուծելի խոչընդոտ ու գերազույն կնճիռ նկատուած Մահ-

ուան: «Մահուամբ զմահ կոխեաց», «Յաղթեաց մահու իշխանութեամբ», կ'ըսեն մեր Ս. Եկեղեցւոյ շարականները: Այս մեր Ժամագրքին մէջ բազում են ակնարկութիւնները Յիսուսի տարած աշխարհականին: «Զօուրք, զհրաշխիւ և յաղորդ զյարութիւնդ քո...»: «Հոր, յաղորդ, սքանչելագործ», եւ այլն:

«Աշխարհի» վրայ տարուած այդ յաղթանակով ապահովուած բարիքներուն անփոխարինելի վայելքը արուեստը հետագայ դարերուն բոլոր անոնց՝ որոնք կրցան հոգեւոր այդ պայքարէն, առաքեալին բառերով՝ սքանչելագործութեան յաղթական գուրս գալ:

•••

Պայքարը եթէ բարոյական արժէքներու և ազնիւ սկզբունքներու համար է մղուած, առանց շահագէտ նպատակներու և սին ու ժամանակաւոր փառքերու հետապնդման, ուշ կամ կանուխ կը պսակուի յաջողութեամբ: Ի՞նչ փայլ թէ այդ յաջողութեան բարիքները վայելելու առանձնաշնորհումը վիճակուի նոյն այդ պայքարողներու որդիներուն կամ թոռնորդիներուն: Վարդանանց մղած պայքարով հետապնդուած սրբազան նպատակը յաղթանակեց աւելի քան երեսնամեակ մը վերջ միայն, ու ամբողջ դարեր պէտք եղան յաջողութեամբ պսակելու համար, օրինակ, իտալացի ու յոյն ժողովուրդներուն քաղաքական անկախութեան ու ազատագրութեան համար անձնուիրաբար մղած պայքարները:

Պատմութեան մէջ պանդան յաղթանակներով ձեռք բերուած բարիքները անցաւոր եղած են միշտ ու կրննական: Այլ Քրիստոսի կողմէ աշխարհի վրայ՝ շահուած յաղթանակին պտուղը եղող Քրիստոնէութիւնը ո՛չ միայն կրցած է գոյատևել՝ կուրծք տալով դարերու արհաւիրքից փոթորիկներուն, այլև ծաղկած ու ծաւալած է շարունակ, ընդարձակելով իր տիրապետութեան սահմանները խաւարակուս Սփրիկէի կամ հեռաւոր Զինաստանի խորերը ապրող ժողովուրդներու մինչև:

Պատմութիւնը չէ սրճանագրած տակաւին ու պիտի չարձանագրէ ալ երբեք աւելի մեծ ու փառաւոր յաղթանակ մը՝ քան Քրիստոսի մահով ու յարութեամբ նոյն այդ մահուան ու աշխարհի վրայ տարուած հրաշալի յաղթանակը:

ԳԵՈՐԳ Ս. ՃԻՆԼՎԻԶԵԱՆ